

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 80)

WAT JE WEL EN NIET KUNT MET RUBRICS

Rubrics kom je steeds vaker tegen in het onderwijs. Simpel gezegd gaat het om een feedback- of beoordelingsformulier waarop je kunt aankruisen op welk niveau een leerling een bepaalde (deel)vaardigheid beheerst (zie kader). Diverse onderzoekers wijzen op de voordelen van rubrics bij het leren van complexe vaardigheden. Maar andere bekijken rubrics met groot wantrouwen en scepsis. Panadero en Jonsson vonden het tijd voor helderheid. Ze verzamelden en wogen bewijsmateriaal voor en tegen (2020). Hun oordeel luidt: vrijspraak voor de rubrics.

HET IDEE

Panadero en Jonsson begonnen hun overzichtsonderzoek vanuit oprechte verbazing. Hoe kan het dat steeds meer onderzoek positieve effecten laat zien van het gebruik van rubrics, terwijl tegelijkertijd de kritiek op dit instrument toeneemt? Wie heeft er nou gelijk? Eerlijk is eerlijk, helemaal neutraal zijn beide heren niet. Uit hun eigen eerdere (review)onderzoeken bleek namelijk dat het gebruik van rubrics vele voordelen kent. Maar in plaats van alle kritiek terzijde te schuiven, wilden ze oprecht begrijpen waar die vandaan komt. Ze legden daarom 27 publicaties van criticasters langs een wetenschappelijke meetlat.

DE INZICHTEN

Teaching to the test? Een simpele lijst met criteria voor complexe vaardigheden? Dat is vragen om moeilijkheden, stellen de criticasters. Het gevaar van teaching to the test is levensgroot. Leerlingen gaan zich richten naar die criteria en ook de instructie zal erop gericht worden. Zo versmal je de lesstof: immers, alles wat niet in de criteria vervat zit, komt niet meer aan bod. Belangrijk om hierbij te weten is dat de Amerikaanse overheid op grote schaal gestandaardiseerde rubrics inzet voor de (summatieve) beoordeling van schrijfvaardigheid. De kritiek geldt dan ook meer de standaardisatie en de beperkte criteria hierin dan rubrics in het algemeen. Bovendien ontbreekt empirisch bewijs dat rubrics zouden leiden tot **teaching to the test**.

SOORTEN EN MATEN

Een rubric gebruik je vooral bij complexere vaardigheden, zoals (creatief) schrijven of samenwerken. Vaardigheden dus waarbij niet, zoals bij een rekensom of spelling, klip en klaar is wat wel en niet voldoende is. Je zet daarom de criteria op een rijtje voor bijvoorbeeld samenwerken (zoals luisteren naar elkaar, een heldere taakverdeling, ieders inbreng zichtbaar) en verschillende niveaus van beheersing. Analytische rubrics zijn uitgesplitst naar deelvaardigheden en hierbij bepaal je per deelvaardigheid het niveau. Deze zijn geschikt voor formatief gebruik: je kunt leerlingen gedetailleerde feedback geven over wat ze al wel en niet beheersen. Holistische rubrics bevatten totaalbeschrijvingen van de vaardigheid, oplopend in niveau. Verder kunnen rubrics toegesneden zijn op specifieke taken (zoals dit werkstuk, deze tekst) of algemeen zijn (schrijfvaardigheid).

Panadero en Jonsson onderkennen dat dit gevaar op de loer ligt, maar dat geldt voor alle toetsvormen, niet alleen voor het gebruik van rubrics. Om dat gevaar te ontlopen moet je rubrics met goede criteria ontwikkelen die wél alle (gewenste) lesstof omvatten. Of je zet ze formatief in, dan is het probleem ook opgelost.

Gemakzuchtige leerlingen? Rubrics zouden leerlingen aanzetten tot gemakzucht. Zeker als ze van tevoren de rubrics voorgeschoteld krijgen, worden ze passief en vermindert hun inzet. Ze vinken criteria af in plaats van echt te leren. Dit is een punt

van kritiek, maar mist wederom gedegen bewijsvoering, stellen Panadero en Jonsson. De criticasters leveren vooral anekdotisch bewijs of praten elkaar na. Ook hier geldt: er zijn altijd leerlingen die met minimale inzet een voldoende proberen te halen, zulk strategisch studiegedrag is niet voorbehouden aan werken met rubrics. De onderzoekers wijzen erop dat effectstudies juist laten zien dat rubrics de zelfregulering van leerlingen bevorderen. Doordat die niet meer hoeven te gissen naar wat van hen verwacht wordt, maar de criteria kennen, wordt hun studiehouding actiever. Ze zijn minder onzeker en gemotiveerder om aan de slag te gaan. Dus het tegendeel van gemakzuchtig.

Gemakzuchtige leraren? Lekker makkelijk: je duwt leerlingen een formulier in handen over hoe het moet en klaar is kees. Niet dus. Dit is niet zozeer kritiek als wel een waarschuwing: het maken van rubrics kost tijd. Bij de voorbereiding moet je goed nadenken over de criteria en zeker op de basisschool moet je leerlingen goed begeleiden bij het werken met rubrics. Schijnzekerheid? Zo'n lijstje criteria klinkt mooi, maar je kunt complexe vaardigheden er nooit geheel en al in vatten. Uiteindelijk wordt een rubric dan toch weer een subjectieve beoordeling. Deze kritiek stoelt niet op bewijzen, laten Panadero en Jonsson zien. Sterker, uit ander onderzoek blijkt dat rubrics wel degelijk zorgen voor een betrouwbaardere beoordeling. Bijvoorbeeld omdat leraren hun criteria expliciet maken. Niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hun leerlingen en collega's. De kans dat 2 leraren hetzelfde oordeel geven, wordt daarmee groter.

Formatief of summatief? De slotconclusie is dat rubrics de toets der kritiek glansrijk doorstaan. Wel stellen ze dat je rubrics het best formatief kunt inzetten. Vooral grootschalige summatieve toetsing met rubrics is vaak te rigide: de criteria zijn dan te strikt en beperkt (omdat iedereen tot hetzelfde oordeel moet komen). Maar binnen een basisschool speelt dat probleem minder.

IN DE KLAS

Bij rekensommen of de topotoets is nakijken relatief eenvoudig: iets is goed of fout. Maar beoordelen of een leerling effectief [samenwerkt](#), een sterk opstel heeft geschreven of een beeldende opdracht juist heeft uitgevoerd, is lastiger. In die gevallen kunnen rubrics uitkomst bieden. Rubrics stimuleren je om na te denken over wat er allemaal komt kijken bij samenwerken, schrijven of andere complexe vaardigheden. Je hebt die kennis wel zo'n beetje in je hoofd, maar door die expliciet te maken, kom je tot een set criteria die belangrijk zijn voor het beheersen van een vaardigheid. Je verfijnt de leerdoelen als het ware, door te benoemen wat de beheersing daarvan precies behelst. Doe dit bij voorkeur samen met een of meer collega's: er gezamenlijk over praten helpt om kennis te expliciteren en jullie kunnen elkaar aanvullen. Er zijn al diverse rubrics in omloop. Vaak kun je die niet 1-op-1 overnemen, omdat ze gebonden zijn aan een specifieke opdracht. Maar het zijn wel fijne aanknopingspunten en je doet altijd ideeën op. Als je in je klas voor de eerste keer met een rubric gaat werken, moet je je leerlingen hier goed op voorbereiden. Leg ze uit wat de criteria betekenen en laat uitgewerkte voorbeelden zien. Kom tijdens het werken regelmatig terug op de onderdelen uit de rubric en help leerlingen om te beoordelen hoever ze al op weg zijn. Als je al wat langer werkt met rubrics, kun je voor (grote) opdrachten ook samen met leerlingen criteria opstellen: wanneer vinden we dat deze opdracht goed uitgevoerd is? Zo laat je leerlingen actief nadenken over wat kwaliteit is en wat er nodig is om iets goed te doen.

- [Website](#) Schoolmakers 'Evalueren met rubrics?'
- [Artikel](#) JSW Een rubric inzetten (2018)
- Universiteit [Antwerpen](#) Rubrieke als begeleidings- en beoordelingsinstrument
- [SLO](#) Beoordeling algemene vaardigheden met rubrics

Meer lezen!

Uit de praktijk

WERELDORIËNTATIE IN RUBRICS

Vandaag gaan we verder met het hoofdstuk 'Fantastische families' (uit BLINK Wereld). Ik deel nu eerst de rubrics uit, zodat jullie goed weten waar je straks bij je presentatie op kan letten.' Juf Lian begint een verhaal over de Habsburgse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn familie. Ze sluit af met: 'Welke gevolgen had deze moord in 1914? Jullie gaan nu zelfstandig in groepjes van 4 een familie uit de (wereld) geschiedenis m.b.v. de rubric onderzoeken en geven daarna een presentatie.' Er klinkt geroezemoes in groep 7/8 van basisschool De Sprong in Wanroij, een groep van 23 leerlingen. Tijdens de lessen wereldoriëntatie werkt Lian Konings sinds 3 jaar met rubrics: beoordelingsschema's waarmee leerlingen doelgericht en onderzoeksmatig leren werken aan hun presentatie. Bovenaan staat: Onderzoeksvraag, met daarachter vakjes die aangeven in welke fase van leren de leerling zich bevindt, variërend van: ik kan nog geen goede onderzoeksvraag bedenken, tot: ik kan een goede onderzoeksvraag bedenken en meerdere dingen onderzoeken. Hierna komt Onderzoek doen (variërend van: ik vind het nog moeilijk, tot: ik kan mijn onderzoeksmanieren afstemmen op mijn onderzoeksvraag). Daarna volgt Eindproduct, dat is onderverdeeld in subthema's, zoals hoofdpersoon, familie, antwoorden van het onderzoek en beeld. Het laatste hoofdstuk gaat over Presentatie (van: ik vind presenteren nog lastig, tot: ik voel me inmiddels zo vrij dat ik ook durf te improviseren). Leerlingen werken gezamenlijk aan de presentatie, maar beoordelen zichzelf met de rubric en vragen tips en tops aan medeleerlingen. Konings beoordeelt haar leerlingen met sterren (van 1 tot en met 5) die gaan over inzet tijdens de les en de presentatie. 'Het is een fijne manier van beoordelen voor de kinderen omdat heel duidelijk is wat ik van hen verwacht.' De rubric laat zien waaraan een presentatie moet voldoen en dat geeft haar ook als leraar houvast. 'Ik kan er in mijn feedback naar leerlingen expliciet naar verwijzen: je hebt de hoofdpersoon niet beschreven, kijk nog eens in de rubric. Zo krijgen kinderen meer inzicht in hun leerproces. Het maakt ze bewust: wat doe ik al en, het allerbelangrijkste: waar kan ik nog groeien?'